

Introducció a la Psicologia: Tradicions, perspectives i autors.

La psicologia és una «ciència feble» perquè la seva base experimental i matemàtica és poc sofisticada i el seu nivell de predicció de conductes és, com a molt, aproximatiu. Mentre en les anomenades «ciències dures» (física) tot el seu àmbit de coneixement pot ser explicat matemàticament, la més escandalosa divisió d'opinions, de metodologies i d'opcions teòriques regna entre els psicòlegs. Els psicòlegs no es posen d'acord en gairebé res i algunes polèmiques (herència *versus* ambient, consciència *versus* inconscient, raó *versus* emocions) semblen impossibles de resoldre. Molt sovint la psicologia no passa de ser una forma més o menys atractiva de revestir amb hàbits nous vells tòpics del sentit comú. Però en general la ciència de debò té poc a veure amb el sentit comú i més aviat el desafia.

Per a molts psicòlegs, la psicologia mateixa és una ciència provisional destinada a exhaurir-se quan la psiquiatria i els coneixements sobre el cervell (neurociències) la facin obsoleta.

Tot i així en la base mateixa de la psicologia es poden distingir cinc grans tradicions psicològiques. Si la psicologia fos un arbre, diríem que té cinc branques principals: la psicoanàlisi, la teoria de la *gestalt* [forma, configuració], el *behaviorisme* [anomenat «conductisme» en l'àmbit hispànic], el *constructivisme-cognitivisme* i les *psicologies humanistes*.

1.- La psicoanàlisi deriva de Sigmund Freud i fa tres afirmacions bàsiques:

a.- Existeix una part de l'aparell psíquic humà (l'anomenat 'inconscient') que és desconegut pel subjecte i que constitueix el fons profund de la personalitat humana. La repressió dels desigs inconscients està a l'origen dels traumes bàsics de la personalitat

b.- Aquest inconscient ignora el principi de contradicció — val a dir, és 'irracional' — i està constituït per forces o 'pulsions' de caràcter sexual (és a dir, que són expressió de desigs profunds).

c.- L'estructura profunda de la personalitat humana és desenvolupa en la primera infància. Les frustracions de l'infant i la repressió del desig sexual originen els traumes bàsics que es desenvoluparan en la vida adulta. Seguint Diderot, Freud afirmà que: «el nen és el pare de l'home».

2.- La teoria de la Gestalt deriva dels estudis sobre percepció i organització de l'espai que van fer a l'Alemanya d'entreguerres i es pot resumir en tres tesis bàsiques:

a.- La percepció és un problema de construcció. Per tal de donar sentit al que ens envolta, necessitem organitzar-ho. La percepció es fa a nivell d'estructures o formes organitzades, no d'elements aïllats: de la mateixa manera que sabem que una línia està feta de punts, però no veiem la línia sinó el punt, també veiem sempre formes o estructures.

b.- La percepció és un problema d'ajustament a l'entorn: tendim a veure en el present allò que creiem que, necessàriament, ha d'estar allí, de manera que la nostra ment tendeix a completar percepcions

incompletes i ens pot portar a error en la mesura que ens fa creure que existeixen coses que en realitat no existeixen.

c.- «Veure es preveure»: la percepció actual depèn de les experiències anteriors, pròpies del subjecte que percep. Allò que hem conegut actua com a fons i com a model de comparació des del qual la ment comprèn el que ens succeeix a partir d'un fenomen de 'constància perceptiva', perquè un cop coneguda una cosa tendim a 'reconèixer-la' amb posterioritat.

3.- El behaviorisme es va originar a Rússia amb els estudis de Pavlov sobre condicionament i es va desenvolupar als Estats Units, amb Watson i Skinner que el van aplicar a àmbits molt diversos (de l'educació a la publicitat). Les tres tesis que sintetitzen el behaviorisme són:

a.- La psicologia és una ciència natural que té per objecte descriure, predir i controlar la conducta.

b.- El behaviorisme és, doncs, «externalista» des del punt de vista del coneixement. La consciència és una ficció, un residu de la creença medieval en l'ànima, a la qual en tot cas no tenim accés. La ment és una «caixa negra», només podem mesurar objectivament la informació que se li introdueix i les conductes que els individus realitzen; per tant, desconeixem com funcionen les activitats internes de la ment.

c.- La llibertat no existeix i en última instància els individus són com màquines. Els mateixos estímuls produeixen les mateixes respostes. Tota conducta pot ser manipulada si trobem l'element que reforça aquella conducta que volem aconseguir.

4.- El cognitivisme-constructivisme és una escola de límits molt més imprecisos que les tres anteriors i pot ser considerat més aviat com una manera de plantejar el problema de l'origen del coneixement a partir del concepte d'«estructura». En aquest calaix de sastre hi ha teòrics com Jean Piaget (que es va plantejar el tema del coneixement en els infants), Jerome Bruner o D.P. Ausubel (teòrics de l'aprenentatge significatiu en psicologia escolar), etc. Segons aquesta escola:

a.- El comportament humà s'explica a partir de processos que tenen la seva lògica interna, de caire genètic. L'evolució de la psicologia infantil molt especialment està marcada per síntesis de complexitats creixents – i no pot ser avançada sense tenir conseqüències posteriors.

b.- El coneixement està estructurat, forma xarxes i té una estructura organitzada intern a ell mateix. Entendre una cosa és ser capaç de fer créixer la xarxa cognitiva i operar amb ella.

c.- L'aprenentatge consisteix a connectar coses noves a coses ja sabudes. O dit d'una altra manera: el coneixement nou s'instal·la o 'penja' sobre coneixements previs, amb els quals interactua. Un coneixement descontextualitzat es dissipa o és rebutjat. Per això parlen d'«aprenentatge significatiu» i de «currículum en espiral» (explicar les mateixes coses cada cop amb més profunditat, [Ausubel]), en oposició a l'aprenentatge mecànic del behaviorisme. La motivació de l'alumne s'aconsegueix quan és capaç de copsar el sentit i el context d'allò que estudia.

5.- La psicologia humanista és també i sobretot un moviment, molt sovint protagonitzat per cristians que pretenen 'humanitzar' una psicologia que veuen freda i incapaç d'integrar els sentiments i les emocions en la conducta racional. Critiquen especialment la psicoanàlisi i el conductisme perquè a parer seu la psicoanàlisi cau en l'error de prendre com a normals el que són conductes neuròtiques i desordenades que afecten només una minoria dels individus. El conductisme, per la seva banda, nega la llibertat i ens converteix en màquines. Els psicòlegs humanistes, en canvi, reivindiquen el paper de conceptes com «amor» o «autorealització» que tenen un alt contingut subjectiu i emocional. Formen part d'aquest grup autors com Abraham Maslow, Karl Rogers, Rollo May o Viktor Frankl. Les seves tesis bàsiques són:

a.- La persona és sempre quelcom únic i irrepetible i per tant la teràpia s'ha de «centrar en la persona» (Rogers). No podem, doncs, fer una aproximació freda i objectiva a cap situació i no podem dir tampoc que la coneixem si no hi ha una aproximació emocional, subjectiva a l'altre. El jo té un valor transcendent i es descobreix en la meua relació amb l'altre

b.- La persona és portadora de valors, de sentiments i emocions. El malestar psicològic es produeix bàsicament quan aquests valors i sentiments se senten trepitjats i hom perd el sentit de la pròpia vida, o la dignitat. La teràpia haurà de consistir a recuperar l'individu que s'ha sentit humiliat i degradat. D'aquí que en psicologia humanista es parli sovint de «societats malaltes» per descriure sistemes socials inhumans.

c.- La felicitat s'aconsegueix a través de valors postmaterialistes. La recerca de la felicitat i de l'harmonia (amb un mateix, amb els altres i amb la natura) és l'objectiu darrer de la persona humana i de la teràpia psicològica que s'ha de centrar en la integració social i emocional.